

**PLAN ZAGOSPODAROWANIA LASU
AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ
Z UWZGLĘDNIENIEM LASÓW
ODDZIAŁYWANIA SPOŁECZNEGO**

KONCEPCJA

dr inż. Grzegorz Rączka

dr hab. Władysław Polcyn, prof. UAM

inż. Wojciech Komczyński

POZNAŃ 2024

SPIS TREŚCI

1 GRANICE I OBSZAR AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ	3
2 FORMY WŁASNOŚCI GRUNTÓW LEŚNYCH W AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ	5
3 CHARAKTERYSTYKA AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ	7
4 LASY ODDZIAŁYWANIA SPOŁECZNEGO JAKO LASY OCHRONNE.....	8
5 SPOŁECZNE FUNKCJE LASÓW	9
6 PODZIAŁ LASÓW AGLOMERACYJNYCH NA OBSZARY FUNKCJONALNE...	12
7 UDOSKONALENIE DOTYCHCZASOWYCH METOD PROWADZENIA GOSPODARKI LEŚNEJ	13

1 GRANICE I OBSZAR AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ

„Plan zagospodarowania lasu aglomeracji poznańskiej z uwzględnieniem lasów oddziaływania społecznego” obejmuje cały obszar aglomeracji poznańskiej, zdefiniowanej jako **miasto centralne Poznań oraz siedemnaście okolicznych gmin**, zgodnie z publikacją „Społeczne i polityczne zróżnicowanie aglomeracji w Polsce – waniliowe centrum, mozaika przedmieść” (Swianiewicz P. i Klimska U., 2005) (ryc. 1). Z administracyjnego punktu widzenia, obszar aglomeracji poznańskiej obejmuje w całości dwie jednostki: **Poznań, jako miasto na prawach powiatu i powiat poznański**.

Ryc. 1. Granice aglomeracji poznańskiej (Swianiewicz P. i Klimska U., 2005).

Według aktualnych danych Głównego Urzędu Statystycznego („Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2024 r.”), ogólna powierzchnia aglomeracji poznańskiej wynosi 2 162 km² (216 183 ha), z czego 262 km² (26 191 ha) przypada na miasto Poznań, a 1 900 km² (189 992 ha) na otaczający miasto powiat poznański. **Miasto Poznań zajmuje dziewiątą lokatę pod względem powierzchni w Polsce.**

Obszar ten zamieszkały jest przez 987 102 mieszkańców (457 mieszkańców na 1 km²), z czego 538 439 (2 056 mieszkańców na 1 km²) przypada na miasto Poznań,

a 448 663 na powiat poznański (236 mieszkańców na 1 km²). **Miasto Poznań zajmuje piątą pozycję pod względem gęstości zaludnienia spośród wszystkich miast w Polsce.**

Jednym z najważniejszych działań administracyjnych, obejmujących swoim zasięgiem cały obszar aglomeracji poznańskiej był utworzenie w dniu 15 maja 2007 roku **Rady Aglomeracji Poznańskiej**, na mocy „*Porozumienia o współpracy pomiędzy samorządami aglomeracji poznańskiej*”. Jednym z podjętych wówczas zobowiązań było nawiązanie współpracy w zakresie podejmowania działań związanych z turystyką i ekologią oraz rozwiązywania problemów dotyczących mieszkańców aglomeracji. Obecnie, do opisanych działań aglomeracyjnych włączone zostały także cztery gminy wykazujące silne związki z aglomeracją poznańską (Oborniki, Skoki, Szamotuły i Śrem), w ramach działających od 18 lutego 2011 roku: Stowarzyszenia Metropolia Poznań i **Rady Metropolii Poznań**.

2 FORMY WŁASNOŚCI GRUNTÓW LEŚNYCH W AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ

Według danych Banku Danych o Lasach (www.bdl.lasy.gov.pl), zaktualizowanych na 2024 rok, na obszarze aglomeracji poznańskiej grunty leśne zajmują ogółem 46 674,55 ha (3 982,62 ha w mieście Poznań i 42 691,93 ha w powiecie poznańskim), z czego 93,8% (43 778,73 ha) przypada na lasy publiczne, a 6,2% (2 895,82 ha) – na lasy prywatne (tab. 1).

Lesistość całego obszaru aglomeracji wynosi 21,6%, lesistość miasta Poznań – 15,2%, a lesistość powiatu poznańskiego – 22,5%.

W skład lasów publicznych wchodzi lasy gminne, będące głównie w zarządzie Zakładu Lasów Poznańskich i stanowiące 5,3% ogólnej powierzchni leśnej aglomeracji (2 451,06 ha). Największa powierzchnia lasów publicznych aglomeracji poznańskiej przypada na grunty Skarbu Państwa (88,5%, 41 32,67 ha), spośród których: 31 638,56 ha (67,8%) pozostaje w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, 4 67,61 ha (10,2%) – w zarządzie Wielkopolskiego Parku Narodowego, 4 576,13 ha (9,8%) – głównie w zarządzie Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, a 345,37 ha (0,7%) – w zasobie Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, Oddział Terenowy w Poznaniu (tab. 1).

Tab. 1. Formy własności lasów aglomeracji poznańskiej, według stanu na 2024 rok (www.bdl.lasy.gov.pl).

Jednostka administracyjna	Forma własności								Lasy ogółem
	Lasy publiczne						Razem publiczne	Lasy prywatne	
	Własności Skarbu Państwa (SP)				Razem SP	Lasy gminne			
	w zarządzie LP	w zarządzie PN	w ZWR SP	inne SP					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Miasto Poznań	1 232,74 31,0		6,89 0,2	6,24 0,2	1 245,87 31,4	2 290,88 57,4	3 536,75 88,8	445,87 11,2	3 982,62 100,0
Powiat poznański	30 405,82 71,2	4 767,61 11,2	338,48 0,8	4 569,89 10,7	40 081,80 93,9	160,18 0,4	40 241,98 94,3	2 449,95 5,7	42 691,93 100,0
Aglomeracja poznańska	31 638,56 67,8	4 767,61 10,2	345,37 0,7	4 576,13 9,8	41 327,67 88,5	2 451,06 5,3	43 778,73 93,8	2 895,82 6,2	46 674,55 100,0

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Klimatu i Środowiska, zawartymi w dokumencie „Wzmocnienie ochrony lasów ważnych społecznie wokół miast, w oparciu o wybrane

rekomendacje i wytyczne Ogólnopolskiej Narady o Lasach” (2024), zakłada się, że o ile początkowo największy efekt osiągnie wprowadzanie zmian w lasach Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, to docelowo zmiany powinny dotyczyć wszystkich pozostałych form własności w Polsce. Oznacza to, że „*Plan zagospodarowania lasu aglomeracji poznańskiej z uwzględnieniem lasów oddziaływania społecznego*” powinien objąć **lasy wszystkich form własności, z wyjątkiem Wielkopolskiego Parku Narodowego, na ogólnej powierzchni 41 906,94 ha**. Większa część powierzchni tych lasów przypada na lasy publiczne, zarządzane przede wszystkim przez: **Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe** (nadleśnictwa Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu: Babki, Czerniejewo, Konstantynowo, Łopuchówko i Oborniki), **Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu** (Nadleśnictwo Doświadczalne Zielonka) i **Zakład Lasów Poznańskich**, które są głównymi instytucjonalnymi interesariuszami, odpowiedzialnymi za prowadzenie polityki leśnej w aglomeracji poznańskiej.

Niniejsze opracowanie obejmuje lasy, będące w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

3 CHARAKTERYSTYKA AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ

W ramach opracowywanego „*Planu zagospodarowania lasu aglomeracji poznańskiej z uwzględnieniem lasów oddziaływania społecznego*” przeprowadzona została analiza obszaru aglomeracji poznańskiej pod względem:

- warunków przyrodniczych (położenie geograficzne i wysokościowe, rzeźba terenu, warunki klimatyczne, glebowe i wodne oraz regionalizacja fizycznogeograficzna, geobotaniczna i przyrodniczo-leśna, korytarze ekologiczne),
- stanu i zagrożeń lasu i środowiska przyrodniczego,
- form ochrony przyrody,
- stref ochronnych wokół gniazd ptaków,
- powierzchni HCVF,
- lasów ochronnych,
- leśnych siedlisk przyrodniczych,
- turystyki, rekreacji i udostępnienia lasu.

Szczegółowe wyniki tej analizy zostaną przedstawione w treści „*Planu zagospodarowania lasu aglomeracji poznańskiej z uwzględnieniem lasów oddziaływania społecznego*”, a także na zobrazowaniach kartograficznych.

4 LASY ODDZIAŁYWANIA SPOŁECZNEGO JAKO LASY OCHRONNE

Podstawowym postulatem i założeniem metodycznym „*Planu zagospodarowania lasu aglomeracji poznańskiej z uwzględnieniem lasów oddziaływania społecznego*” jest:

- uzupełnienie listy kategorii ochronności lasów ochronnych, zawartej w art. 15 *Ustawy o lasach*, o nową kategorię ochronności: „lasy oddziaływania społecznego”,
- objęcie kategorią ochronności „lasy oddziaływania społecznego” całej powierzchni lasów aglomeracji poznańskiej.

Zgodnie z tym postulatem, obszar lasów aglomeracyjnych miasta Poznania, będący strefą permanentnego konfliktu między terenami zurbanizowanymi a otaczającym środowiskiem przyrodniczym, zostanie podniesiony w całości do rangi lasów ochronnych. Z prawnego punktu widzenia, zgodnie z zarządzeniem nr 61 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 12 listopada 2007 roku, uznanie tych lasów za lasy ochronne, wymagać będzie decyzji Ministerstwa Klimatu i Środowiska, na podstawie wniosku o uznanie lasów za ochronne, skierowanego przez Regionalnego Dyrektora Lasów Państwowych w Poznaniu do Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych. Analogicznie, pozbawienie lasów charakteru ochronnego każdorazowo wymagać będzie podobnej procedury wnioskowania i zatwierdzenia. Tym samym, ujęcie lasów aglomeracyjnych w randze kategorii ochronności „lasy oddziaływania społecznego” i w grupie lasów ochronnych, **w oparciu o solidne fundamenty prawne, umożliwi długoterminowe planowanie prowadzenia trwalej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej na tym terenie, wykraczające poza 10-letnią perspektywę planów urządzenia lasu.**

5 SPOŁECZNE FUNKCJE LASÓW

Ujęcie lasów aglomeracyjnych w nowej kategorii ochronności „lasy oddziaływania społecznego”, nie stoi w sprzeczności z dotychczas obowiązującymi kategoriami ochronności lasów ochronnych, wyspecyfikowanymi w art. 15 *Ustawy o lasach*: lasy glebochronne, lasy wodochronne, lasy trwale uszkodzone na skutek działalności przemysłu, cenne fragmenty rodzimej przyrody, stałe powierzchnie badawcze i doświadczalne, lasy nasienne, ostoje zwierząt, lasy w miastach i wokół miast, lasy uzdrowiskowe oraz lasy obronne.

Kategorii ochronności nie określa się w lasach rezerwatowych, obejmujących zatwierdzone prawnie rezerwaty przyrody.

Poszczególne lasy mogą wypełniać więcej niż jedną funkcję ochronną spośród wymienionych powyżej i tym samym mieć przypisaną więcej niż jedną kategorię ochronności. W takim przypadku, w wielofunkcyjnych lasach ochronnych, jedna z tych funkcji uznawana jest jako funkcja wiodąca (dominująca).

Według danych Banku Danych o Lasach (www.bdl.lasy.gov.pl), zaktualizowanych na 2024 rok (tab. 2), na obszarze aglomeracji poznańskiej dominują lasy ochronne (kolumna 13), zajmujące ogółem powierzchnię 29 395,79 ha, co stanowi 70,2% powierzchni leśnej aglomeracji (bez Wielkopolskiego Parku Narodowego). Lasy gospodarcze (kolumna 14) zajmują z kolei powierzchnię 12 264,11 ha (29,3%), a lasy rezerwatowe 247,04 ha (0,5%) (kolumna 2).

W grupie lasów ochronnych największą powierzchnię (12 378,91 ha) zajmują lasy z kategorią ochronności „lasy w miastach i wokół miast” (kolumna 10), spośród których większość stanowią lasy zarządzane przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, a także lasy Zakładu Lasów Poznańskich. Duży jest także udział kategorii ochronności „lasy wodochronne” (9 127,36 ha) (kolumna 3), w większości będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe oraz kategorii ochronności „stałe powierzchnie badawcze i doświadczalne” (4 247,55 ha) (kolumna 7), reprezentowanej w większości przez lasy Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu (tab. 2).

Tab. 2. Dominujące kategorie ochronności lasów aglomeracji poznańskiej, według stanu na 2024 rok (www.bdl.lasy.gov.pl).

Forma własności	Lasy rezerwa- towe	Kategoria ochronności lasu lasów ochronnych										Razem lasy ochronne	Lasy gospo- darcze	Lasy ogółem
		Wodo- chronne	Glebo- chronne	Uszk. przez przemysł	Cenne przyr.	Na stałych pow. badaw.	Nasien- ne	Ostoje	W miastach i wokół miast	Uzdrowi- skowe	Obronne			
[ha]/[%]														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Ogółem z wył. WPN	247,04 0,5	9 127,36 21,8	1 011,61 2,4	2 162,94 5,2	115,78 0,3	4 247,55 10,1	36,79 0,1	160,40 0,4	12 378,91 29,5		154,45 0,4	29 395,79 70,2	12 264,11 29,3	41 906,94 100,0
Lasy publiczne z wył. WPN	247,04 0,6	9 127,36 23,4	1 011,61 2,7	2 162,94 5,5	115,78 0,3	4 247,55 10,9	36,79 0,1	160,40 0,4	12 378,91 31,7		154,45 0,4	29 395,79 75,4	9 368,29 24,0	39 011,12 100,0
W zarządzie PGL LP	239,98 0,8	8 920,68 28,2	907,77 2,9	2 162,94 6,8	115,78 0,4	72,52 0,2	36,79 0,1	160,40 0,5	10 413,45 32,9		154,45 0,5	22 944,78 72,5	8 453,80 26,7	31 638,56 100,0
W ZWR Skarbu Państwa													345,37 100,0	345,37 100,0
Inne Skarbu Państwa	7,06 0,2					4 175,03 91,2						4 175,03 91,2	394,04 8,6	4 576,13 100,0
Lasy gminne		206,68 8,4	103,84 4,2						1 965,46 80,3			2 275,98 92,9	175,08 7,1	2 451,06 100,0
Lasy prywatne													2 895,82 100,0	2 895,82 100,0

Postulaty, opisane szczegółowo w rozdziale 4 (str. 8), dotyczące uzupełnienia art. 15 *Ustawy o lasach* o nową kategorię ochronności lasów ochronnych „lasy oddziaływania społecznego”, a następnie objęcie tą kategorią całej powierzchni lasów ochronnych i gospodarczych aglomeracji poznańskiej, skutkować będą następującymi konsekwencjami:

- lasy gospodarcze, zajmujące dotąd powierzchnię 12 261,11 ha, zostaną ujęte jako lasy ochronne o dominujących (wiodących) funkcjach społecznych,

- lasy ochronne, zajmujące dotąd powierzchnię 29 395,79 ha, zostaną wzbogacone o nową kategorię ochronności i ujęte jako lasy ochronne o zwiększonych funkcjach społecznych.

Tym samym, **nie przewiduje się w granicach aglomeracji poznańskiej przynależności lasów do grupy lasów gospodarczych.**

Przedstawione postulaty dotyczące podziału na grupy lasów, ze względu na pełnione przez lasy funkcje, mają fundamentalne znaczenie dla podziału lasów aglomeracji poznańskiej na proponowane obszary funkcjonalne, a w efekcie – na różne sposoby prowadzenia w nich gospodarki leśnej.

6 PODZIAŁ LASÓW AGLOMERACYJNYCH NA OBSZARY FUNKCJONALNE

Ze względu na zróżnicowany charakter lasów będących przedmiotem niniejszego opracowania, zakłada się wytypowanie w ramach lasów aglomeracji poznańskiej obszarów funkcjonalnych, charakteryzujących się różnymi sposobami zagospodarowania lasu.

Wstępnie zakłada się **utworzenie następujących obszarów funkcjonalnych:**

(A) biernej gospodarki leśnej, obejmującego lasy charakteryzujące się wysokim stopniem stabilności oraz zgodności składu gatunkowego drzewostanu z siedliskiem leśnym, w których zachodzą procesy ekologiczne, korzystne z punktu widzenia sukcesji i faz rozwojowych lasu,

(B) czynnej renaturyzacyjnej gospodarki leśnej, obejmującego lasy charakteryzujące się średnim stopniem stabilności oraz częściową zgodnością składu gatunkowego drzewostanu z siedliskiem leśnym, w których zachodzą procesy ekologiczne, korzystne z punktu widzenia sukcesji i faz rozwojowych lasu,

(C) czynnej gospodarki leśnej – przebudowy, obejmującego lasy charakteryzujące się niskim stopniem stabilności oraz niezgodnością składu gatunkowego drzewostanu z siedliskiem leśnym, w których brak jest procesów ekologicznych, korzystnych z punktu widzenia sukcesji i faz rozwojowych lasu.

Wytypowanie opisanych obszarów funkcjonalnych wymaga określenia szczegółowej listy kryteriów, obejmujących:

- cechy siedliska leśnego i drzewostanu,
- formy ochrony przyrody,
- elementy przestrzenne, związane z udostępnieniem lasu oraz wykorzystaniem lasu dla celów turystycznych i rekreacyjnych.

Wszystkie prace związane z ustaleniem zasięgu obszarów funkcjonalnych mają charakter analityczny i symulacyjny, z wykorzystaniem danych Systemu Informatycznego Lasów Państwowych oraz Systemu Informacji Przestrzennej.

Szczegółowe kryteria podziału lasów na obszary funkcjonalne oraz wyniki analiz zostaną przedstawione w treści „*Planu zagospodarowania lasu aglomeracji poznańskiej z uwzględnieniem lasów oddziaływania społecznego*”, a także na zobrazowaniach kartograficznych.

7 UDOSKONALENIE DOTYCHCZASOWYCH METOD PROWADZENIA GOSPODARKI LEŚNEJ

Końcowym etapem prac, w nawiązaniu do ostatecznego ustalenia poszczególnych obszarów funkcjonalnych w lasach oddziaływania społecznego, jest określenie konkretnej, szczegółowej listy działań z zakresu różnych dziedzin zagospodarowania lasu: użytkowania lasu, hodowli lasu, inżynierii leśnej, a także udostępniania lasu oraz turystyki i rekreacji, dopuszczalnych w poszczególnych obszarach funkcjonalnych. **Lista ta zawierać będzie propozycje udoskonalenia dotychczasowych metod prowadzenia gospodarki leśnej, w warunkach lasów oddziaływania społecznego.** Przewiduje się także określenie postulatów o charakterze legislacyjnym i organizacyjnym.

Wśród postulatów, dotyczących udoskonalenia dotychczasowych metod prowadzenia gospodarki leśnej przewiduje się:

(A) w obszarze funkcjonalnym biernej gospodarki leśnej: **zaniechanie prowadzenia planowych, czynnych działań zagospodarowania lasu,**

(B) w obszarze funkcjonalnym czynnej renaturyzacyjnej gospodarki leśnej: **prowadzenie takich działań zagospodarowania lasu, które zmierzać będą do wsparcia już istniejących procesów ekologicznych, korzystnych z punktu widzenia sukcesji i faz rozwojowych lasu, w tym między innymi z pełnym zastąpieniem użytkowania rębego trzebieżą przekształceniową, o niskiej intensywności,**

(C) czynnej gospodarki leśnej – przebudowy: **prowadzenie takich działań zagospodarowania lasu, które zmierzać będą do sztucznego zainicjowania procesów ekologicznych, korzystnych z punktu widzenia sukcesji i faz rozwojowych lasu, w tym między innymi z całkowitym wyłączeniem stosowania rębni zupełnych oraz ograniczeniem wielkości powierzchni manipulacyjnych pozostałych rębni.**

Szczegółowy opis metod prowadzenia gospodarki leśnej w poszczególnych obszarach funkcjonalnych zostanie przedstawiony w treści „*Planu zagospodarowania lasu aglomeracji poznańskiej z uwzględnieniem lasów oddziaływania społecznego*”,